

Opis źródła:

Kalendarz Krakowski na rok 1850 - jest to wydawnictwo w formie publikacji drukowanej (XIX wiek) lub rękopiśmiennej (przed wynalezieniem druku), w której umieszczano, oprócz oczywistych treści kalendarzowo-astronomicznych, również wszelkie inne treści, które mogły zainteresować czytelnika. W kalendarzach więc znajdowały się, m.in. porady medyczne, rolnicze, wzmianki o ważnych wydarzeniach politycznych czy też technicznych. Pisano również o przepowiedniach meteorologicznych, jak również o wynalazkach bieżących. Nie zapomniano również o umieszczeniu ważnych dla czytelnika informacji, takich jak terminy jarmarków, w tym przypadku galicyjskich, jak również oznaczenie świąt wielu religii. Niżej prezentowany tekst źródłowy jest fragmentem wspomnianego *Kalendarza Krakowskiego na rok 1850*, w którym opisana została jedna z najnowszych zdobyczy techniki - maszyna parowa, która stała się symbolem rewolucji przemysłowej na świecie.

Miejsce i data wydania:

Kraków 1850

Miejsce przechowywania oryginału źródła:

Biblioteka Książąt Czartoryskich. Dostępne także w wersji zdigitalizowanej, online:

<http://mbc.malopolska.pl/dlibra/doccontent?id=53529>

Tekst źródła (fragment):

PAROWÓZ

Połowa ubiegłego z tym rokiem Wieku XIX wslawiła się po wszystkie czasy wynalazkiem parowozów. Z ich szybkim biegiem po kolejach żelaznych, biegnie ludzkość do szczęścia, gdyż one rozwożą oświatę, wzmagają przemysł i łączą oświeconą Europę w jedną rodzinę.

Widok pociągu, który wspaniałym a posuwistym biegiem pędząc i uwożąc za sobą szereg powozów jak nasz taniec Polonez szereg par za sobą prowadzi, jest dla myślącego człowieka widownią tryumfalnej jazdy przemysłu ludzkiego.

Pięć tysięcy pięćset lat trzeba było, aby przemysł ludzki zdołał utworzyć parowóz chociażby [...] nie masz nic prostszego nad jego urządzenie.

Parowóz ciągnący pociąg [...] jest jakby wielką żelazną skrzynią wiezioną na sześciu kołach, a zamykającą w sobie w środku kocioł w którym się woda gotuje, pod tylną kopułą od góry jest miejsce przeznaczone głównie na zbieranie się pary, a pod nim od dołu piec, od przodu zaś

żelazna wieża jest kominem. Od pieca przez kocioł do komina przeprowadzonych jest ze 30 żelaznych rur nie stykających się z sobą a mających otwory w piecu i kominie.

Słowniczek pojęć:

Rewolucja przemysłowa - był to proces zmian przemysłowych, kulturowych oraz społecznych, zapoczątkowany w XVIII-wiecznej Anglii, który rozlał się w późniejszym, XIX wieku, na inne kraje Europy oraz świata. Więcej: https://pl.wikipedia.org/wiki/Rewolucja_przemys%C5%82owa

Parowóz - inaczej lokomotywa parowa, napędzana silnikiem parowym. Para pochodziła z kotła opalanego węglem kamiennym. Więcej: https://pl.wikipedia.org/wiki/Lokomotywa_parowa

kolej żelazna - od lat 40 XIX wieku znalazła zastosowanie jako środek transportu w Europie, zaś jej rozpowszechnienie spowodowało olbrzymi przewrót w transporcie, jak również w życiu kulturalnym i politycznym. Więcej: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Kolej>

Pytania do źródła

Pytania do uczniów szkoły podstawowej:

1. Jakie było największe osiągnięcie ludzkości w pierwszej połowie XIX wieku w świetle tekstu źródłowego? Czym to osiągnięcie się charakteryzowało i jaką pełniło rolę?
2. W jaki sposób autor artykułu odnosi się do nowego wynalazku? Jaki aspekt życia usprawnił ten wynalazek?
3. Kiedy i gdzie rozpoczęła się rewolucja przemysłowa? Jakie miała znaczenie dla rozwoju cywilizacji?
4. Jakie inne wynalazki zostały wprowadzone do funkcjonowania w ciągu XIX wieku? Wymień trzy, które uważasz za takie, które najbardziej wpłynęły na rozwój ludzkości. Odpowiedź uzasadnij.

Wskazówki:

Odpowiadając na pytania warto zwrócić uwagę na to, w którym kraju dokonała się rewolucja przemysłowa oraz jakie były jej przyczyny oraz skutki dla społeczeństwa. Które z wynalazków epoki rewolucji przemysłowej wywarły największy wpływ na kształt świata? Co zmieniło się w kwestiach ekonomicznych, gospodarczych, społecznych, czy nawet, światopoglądowych? Jakie ruchy społeczne wykształciły się w czasie rewolucji przemysłowej?

Pamiętać należy, że tak gwałtowny rozwój przemysłu pociągnął za sobą równie gwałtowne zmiany społeczne. Na znaczeniu zaczęły zyskiwać grupy społeczne, dotychczas pomijane - m.in. robotnicy. Wykwalifikowani pracownicy byli coraz bardziej potrzebni do pracy w ciągle zwiększającej się liczbie fabryk. Pamiętać również warto o tym, że rewolucja przemysłowa szła w parze z rewolucją w, m.in. rolnictwie. Nowe wynalazki często przynosiły nowe i szybsze sposoby uprawy i kultywowania ziemi, stąd też i produkcja rolna znacznie przyspieszyła.

Najważniejsze cezury:

1698 - opatentowanie jednego z pierwszych silników parowych

1711 - maszyna parowa zastosowana do pompy odwadniającej kopalnie

1771 - pierwszy pojazd parowy

1802 - zastosowanie silnika parowego w statku

1829 - wynalezienie parowozu pn. *Rakieta*, będącego pierwowzorem dla dalszych konstrukcji

Literatura pomocnicza:

Chwalba A., Historia Powszechna. Wiek XIX, Warszawa 2013.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Monika Poszalska